

LINUM

Informationsblad
från Skånelin

Skånelins kontaktperson
Solgerd Nilsson 046-732674

Hösten 2000

**Välkommen
till
Linets Dag
lördagen den 18 november 2000
i Svalöv**

Linets Dag år 2000 inträffar sent på året beroende på att Skånelin samarbetar med Svalövs Kommun i arrangemanget "Kulturvecka i Svalöv". Det blir alltså på kulturveckans näst sista dag, som Skånelin bjuder in till sin brydestua, där vi visar linberedning, ställer ut lin- och linneprodukter och serverar kaffe med hembakade linfröbullar.

Vid två tillfällen under dagen, nämligen kl 11 30 och kl 13 30 bidrar Skånelins Båstadgrupp, 3-4 personer, under ledning av Irmela Paulsson med ett sång- och visprogram till ackompanjering av blockflöjter.

Intresserade önskas varmt välkomna!

Kan man göra papper av linhalm?

Jan Lindberg

Under 1986 hade Thore Denward (vi kallar honom enbart Thore) en mindre odling av oljelin på tre olika platser i Sverige. Ett ha i vårraps, ett ha i korn, och ett ha i havre. I samtliga fall kunde han konstatera att vid enbart en försäljning av fröet, var man på en hårsman när att få en kalkyl att gå jämnt ihop med den kringliggande grödan. Om man då kunde få någon avsättning för halmen, så skulle en linodling bli ekonomiskt intressant. Dessa erfarenheter berättade Thore för undertecknad en vardagskväll när vi hade paus i

underhållningsörkesterns övningar, som vi båda satt och spelade med i. Jag fann det hela mycket intressant och Thore lovade att återkomma senare.

Så skedde inte, utan jag ringde upp Thore ett år senare och fick reda på att det hela var lagt på hyllan. Det tyckte jag var synd, så jag frågade Thore om jag fick gå vidare med projektet och undersöka hur förutsättningarna var. Detta utspelade sig i januari 1990.

Efter ett antal samtal så utspelade sig den ena uppenbarelsen efter den andra. Troligtvis för att jag hade en himla tur att få tag i de rätta personerna, som tyckte att idén var förenad med verkligheten. En person som inte tyckte

detta var Ingrid Sineman på Träforskningsinstitutet i Stockholm. Hon berättade för mig att det inte går att göra papper på linfiber. Det är rysligt farligt att säga så, därför att då kommer någon idiot och gör det ändå, fastän det inte gick.

Jag kom i kontakt med Klippans Finpappersbruk, som sedermera hjälpte mig med att komma i kontakt med Sveriges Rikspappersskola i Markaryd. Priset på linfibern skall inte bli dyrare än träfibern, därför att odlingen inte är baserad på fiber, utan olja. Vid en avsättning av halmen skulle oljelinodlingen kunna odlas utan några regleringar eller EU-stöd.

Jag blev uppsökt av chefen för utvecklingssektionen på Skånska Lantmännen, Lennart Wikström. –Jag fick veta att Lantmännen sätter av pengar för denna typ av projekt. Då fick vi anledning att samlas till ett möte.

Laboratoriechef och driftschef på Klippans Finpapper, utvecklingsansvarig på pappersskolan, Skånska Lantmännen, Thore och jag. Vi skulle göra två typer av papper, ett grovpapper till wellpapp och ett finpapper som måste sodakokas för att få fram en ren fiber, färdig för inblandning i träpappersmassa. Den bästa ekonomin fanns i finpappret. Lantmännen åtog sig kostnaderna för utvecklingen av papperet som kom att belasta rikspappersskolan. Efter vårt rundabordssamtal visades vi runt på skolan i de olika lokalerna. Vi fick också se vilka maskiner som används för deras skol- och försöksverksamhet. Då fick jag klart för mig att papper är mer invecklat än vad någon kan föreställa sig.

Sommaren 1990 var första året som jag odlade lin och det gjorde jag på 5 ha. Fröet skördades och torkades till 9 % och en del halm pressades och lades in. Jag hackade ner 10 kg halm till kortare bitar som överlämnades till pappersskolan för att provköras i en kvarn. Detta är steget innan man gör wellpapp. Tyvärr var bitarna för långa, så det slutade med ett tvärstopp. En axel i kvarnen vred sig ett helt varv och såg ut som en korkskruv efteråt. Det gjordes ytterligare ett försök med att lägga halm i en plasttunna och låta den röta över natten. Felet var att det lades ett tätslutande lock över, vilket gjorde att tunnan exploderade inne i lokalen och kalkade ner tak och väggar. Kan någon tänka hur länge den stanken satt i efteråt?

Jag fick nys om en halmrivare med såll. Vi körde upp 30 kg halm i olika storlekar. Detta tog mig 8 timmar. Maskineriet var helpajat efter min framfart. Eggjar och knivar var fullständigt nerslitna och ett nytt motstål hade bildats av linfiber som i stort sett var lika hårt som järn. Den finaste storleken skickades upp till pappersskolan, där det i januari 1991 provkördes igen.

Efter en viss uppbehandling kunde det göras en mycket kort körning på pappersmaskinen. Papperet blev mycket styvt och grovt. Det gick att använda till omslagspapper. På fackspråk kallas det "papper med effektrådar". Det behövs ännu finare och kortare material för att göra de allra finaste kvaliteterna.

Fortsättning följer i nästa nummer

Rapport från Årsmötet 2000

Karin Bringert, sekreterare

Den 25 mars 2000 kunde Skånelins vice ordförande, Eskil Persson hälsa ett 40-tal medlemmar välkomna till årsmötet i Borgeby slott.

Årsmötesförhandlingarna leddes av Jan-Greger Persson som kunde berätta om de stora förändringar inom EU-byråkratin som tvingar oljelinproducenterna att vara med. Ersättningen för linodlingar kommer, på 3 år, att gå ner till samma nivå som spannmålsersättningen. Detta kommer troligtvis att halvera linodlingen. Dock har tillverkningen av linolja kommit för att stanna. Idag är det självklart att man använder linolja.

Årsmötet beviljade styrelsen ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret och årsavgiften fastställdes till oförändrat belopp, 70 kr. Dock välkomnas frivilliga bidrag.

Den nya styrelsen fick följande utseende:
 Ordförande: Ulla-Britt Lanz, Örkelljunga
 V ordf: Eskil Persson, Lund
 Kassör: Henny Johansson, Brösarp
 Sekreterare: Karin Bringert, S Björstorp
 Ruth Olsson, Sjöbo
 Eva Ekstrand, Kävlinge
 Ulla Jönsson, Trelleborg
 Jan Lindberg, Billeberga
 Suppleanter: Solgerd Nilsson, Harrie

Monica Nilsson, Sjöbo
 Annika Henriksson, Eslöv
 Bengt Svennerstedt, Lund
 Sten Stymne, Svalöv

Revisorer: Jan-Greger Persson, Kävlinge
 Sonja Johannesson, Kävlinge

Suppleant: Anita Svensson

Valberedn: Jan-Greger Persson, Kävlinge
 Karin Persson, Kristianstad
 Elna Danielsson, Gladsax

Årsmötets ordförande avtackade avgående suppleanten Ingrid Lindberg. Ett påbud utlystes att föreningens medlemmar skall arbeta för goda saker och värva nya medlemmar till föreningen. Pokalen från Gammaldags i Åhus överlämnades till den nya ordföranden, Ulla-Britt Lanz, som därmed hälsades välkommen i styrelsen.

En liten utställning av linalster och resultat av Projekt Yxhult fanns till beskådning i samband med årsmötet. Jan Lindberg hade berett oljelin till fibrer.

Årsmötet avslutades och en guidning i Ernst Norlinds ateljé följde.

Spinnegillet år 2000 i Billinge

Ulla Jönsson

Årets spinnegille firades den 6 maj i Gamlegård i Billinge. Då hade fler än 40 spinnerskor samlats i det vackra vädret och i Gamlegårds fina omgivning för att visa prov på olika spinnetekniker och varierande kvaliteter av lin och lintråd.

Förutom att riksspelmannen Sylve Björk bjöd på folkmusik, var det också visning av Gamlegårds lokaliteter och deras museiföremål. Även danska gäster deltog i spinnegillet.

Hörjeldagen år 2000 på Hörjelgården

Ulla Jönsson

Hörjelgården inbjöd den 7 maj till sedvanligt arrangemang under den sk Hörjeldagen. Det sommarfagra Österlen presenterade en Hörjelgård som sjödd av många olika aktiviteter. Skånelin var inbjudet och en liten grupp av våra medlemmar var där för att visa både linberedning och ulltovning. Bygdens folk och

inte minst barnen uppskattade att få prova på att bråka, häckla och spinna lin samt att karda ullen och göra små ullbollar. Som vanligt var Hörjeldagen en mycket lyckad sammankomst.

Linberedning i Schweiz

Ulla-Britt Lanz

Hösten 1999 kunde vi för första gången på alla dessa år anpassa en semestervecka till den tidpunkt när man visade linberedning i en dalgång i Emmental. I bilen sitter jag och funderar på vad jag ska få se. För så här stod det att läsa i tidningens annons – Brächete – Ein alter Brauch wie zu Gotthelfs zeiten Gotthelf var en präst som skrev böcker och noveller under pseudonym. Han levde mellan slutet av 1790-talet till omkring 1850. Då bör det bli en riktigt gammaldags linberedning som jag får se. Medan det helt fantastiska landskapet glider förbi, funderar jag över sådana saker som hur man torkade sitt lin efter rötningen, för jag vet att det kan vara mycket fuktig luft i dalgångarna här. Hade man linbastu eller brydestua för att torka linet? Så var vi då äntligen framme och snart fick jag svar på mina frågor.

Medan vi gick bygatan fram mellan stånden med slöjd, grönsaker, frukt och örter av alla de slag hörde vi "klappret" från bråkorna. Det lät inte som när vi bråkar i våra svenska bråkor. Ett av det första vi såg var något som såg ut som en trälåda c:a 1,10 m hög, drygt 1 m bred och 2 m lång. En äldre man i blå broderad folkdräktsskjorta stod vid "lådan" och vände linhalmen, som låg på ett galler ovanpå "lådan". "Lådan" saknade gavel på ena sidan, så jag tittade in där och såg en lång smal ved- och kolbädd på "lådans" jordgolv som brann jämnt och fint med små låga flammor. Så löste man alltså torkningen i den här dalgången. (Andra varianter kan ha förekommit här i Schweiz, precis som i Sverige, beroende på hur klimatet varit på olika platser i landet.)

Det varma linet togs direkt till förbråkning. Förbråkan hade två räfflade valsar och handvevades och påminde om en gammaldags handvevad mangel. Den varma linhalmen knäcktes otroligt bra. Från förbråkan togs linet till finbråkan. Och den var annorlunda. Nu förstod jag det underliga "klappandet"

som jag hörde när vi gick bygatan fram. Handbråkan hade tre blad som var rörliga i sidled uppe vid handtaget. Dessa tre "blad" gick på så sätt inte ner mellan stativets fasta blad när man bråkade. Detta i sin tur gjorde att den fungerade både som bråka och skäkt. Min man och jag stod länge och studerade såväl bråka som teknik och till slut bad min man om ett handsmått lin för att få pröva denna i våra ögon så underliga tingest. Vi kom fram till att man nog behövde någon timmes övning för att kunna utnyttja tekniken till fullo i denna "bråk-skäkt". De som var vana vid den lyckades bättre än vad vi gjorde.

Någon skäktstol och skäktniv såg vi inte till och man såg lite undrande ut, när vi frågade efter det. Och nog var deras handsmått lin rent från skävor, det rådde det inget tvivel om (när vi jämförde med vår lintott), så skäktstol och skäktniv var onödiga här. Under samtalet med linberedarna fick vi också veta att det var hembygdsföreningens medlemmar som anordnade detta. Någon linförening hade man inte.

Vi vandrade vidare och tittade på en mängd olika gamla hantverk. En del kände man igen och andra var nya och intressanta.

Men vid det här laget var vi ordentligt hungriga och bestämde oss för att äta innan vi besökte häcklerna som skulle finnas i den stora hallen tillsammans med andra textilslödare.

Mätta och nöjda besökte vi allra först linhäcklerna, en yngre i min egen ålder och en äldre, vithårig, gammal dam, som var så fin i sin folkdräkt, så man måste titta lite extra på henne. Hon var 87 år, fick vi veta efter en stunds linprat. Men även häcklerna blir hungriga och den yngre av de två gick för att få sig något till livs. Då bad man mig att ta hennes plats vid häcklorna. Så det gjorde jag och det var jätteroligt. Det var bara lite svårt att ibland hitta rätt ord på schweizisk-tyska, för det är inte varje dag jag förklarar vad som händer med lin-fiber-strängarna i häcklorna på det språket. Dessutom finns det dialektala olikheter även i olika delar av det tysktalande Schweiz. Men det gick bra trots allt och jag fick hjälp av dels Rulle (min man), hans mor och syster som var med, med "svåra" ord. Men för det mesta fick jag klara språksvårigheterna själv. För man lär sig mer än man tror

på så sätt och när ordförrådet inte räcker så får man ta till händer och fötter.

Så var det dags för spinnerskorna. Man spann på en typ av högrock, av "en-snörs-modell". Linet var fäst på en egen ställning som stod på golvet bredvid spinnrocken. Trots det finfibriga linet spann man ett ganska grovt garn. Förklaringen till det är att det är svårt att "slira" med en "en-snörs-spinnrock". Här blev vi också stående en god stund, ventilerande lin, spinn tekniker och studerande gamla, vackert svarvade och snidade detaljer på spinnrockar, spolrockar (motsvarar våra spolmaskiner), spolställningar, linfasten osv. Väverskorna höll till borta vid fönsterväggen och dit styrde vi nu våra steg. Den ena vävstolen såg något underlig ut med en konstig utbyggnad som stod rakt ut ungefär 55-60 cm ovanför golvet. Vävstolen var smal, omkring 80-85 cm bred invändigt och den underliga utbyggnaden som var c:a 60 cm lång, visade sig vara uppfästningsanordning för tolv stycken långa lattor. Inuti vävstolen fanns tolv trampor indelade i grupper – 5 trampor, liten lucka, 5 trampor, liten lucka och sist 2 trampor. Vävskälet var högt och fullständigt rent, en vävares önskedröm.

De vävda alstren som visades var vackra och välgjorda, det gällde allt från disk- och handdukar till mattor. Vävteknikerna var gamla välkända, men såg trots det exotiska ut. Om jag köpte med mig något härifrån och tog med mig det hem så skulle man se, att det inte vore svenskt. Här blev jag stående en god stund och funderade över vad det var som gjorde vävnaderna så exotiska. "Var det färgvalet, färgkombinationerna, mönstervariationerna, både och, eller vad? Men både färger och mönster upplevde jag som strama och rena, men samtidigt fräckare. Något förvirrande. Till slut bestämmer jag mig för att just nu kom jag inte längre i mina funderingar i detta, så vi lämnade lokalen och letade oss ut för att titta på arbetande slödare av olika saker.

Dagen avslutades med besök i en stor bondgård hos min mans släktingar och här fanns hemvävda dukar och överkast i hellinne och några få i bomull. Det var roligt att se och man berättade också om ett handväveri som funnits här i byn.

Först sent på kvällen kom vi hem, trötta och nöjda med dagen. Trots det blev det en stunds eftersnack i farmors kök, innan vi kom i säng. Jag hade många nya intryck att begrunda och sortera under de följande dagarna. Linberedningsdagen hade gett mig många nya lärdomar och insikter. Jag älskar sådana dagar, även om jag får ömma fötter och trötta ben av allt traskande hit och dit och av att stå stilla långa stunder. Men det gör inte så mycket, jag har ju fått valuta för både ömma fötter och trötta ben.

Linkursen på Glimmeboda den 12-13/8 2000

En intensivkurs i linberedning har hållits på Glimmebodagården i Brösarps norra backar under veckoslutet den 12-13 augusti 2000. Tio förväntansfulla deltagare mötte upp kl 09 00 på lördagsmorgonen då vi gick igenom frö, sådd och blomning fram till skörden. Därefter vidtog praktiskt arbete med ryckning, fröreppning, rötning, bråkning, skäktning, häckling och till sist på söndagseftermiddagen avslutning med spinning på spinnrock och slända. Vädrets makter stod oss bi. Den underbara miljön och markservicen gjorde sitt till att det blev en lyckad kurs och de tio förväntansfulla deltagarna var glada och lyckliga när de åkte hem.

Information om kurs i linberedning år 2001

Ruth Olsson

Nästa års kurs i linberedning pågår under tiden augusti – november med inalles 30 lektionstimmar fördelade på 10 lektionsdagar om vardera 3 timmar, vilket innebär träffar c:a 1 gång per vecka under loppet av perioden. Kursen genomförs i Vuxenskolans regi.

Kursen inleds med ryckning av linet och fortsätter med beredningens alla moment fram till spinning av lintågan. Arbetet utförs både med de gamla traditionella handredskapen och med moderna maskiner för bråkning och skäktning i Skånelins brydestua i Svalöv.

Alla som vill lära mera om ett fint gammalt textilt hantverk är välkomna som kursdeltagare och kan anmäla sig redan nu till Vuxenskolan eller direkt till kursledningen, Ruth

Olsson, Omma 2, 275 39 Sjöbo, tel 0416-12 230 eller 0416-51 18 33.

Ur Skånska Dagbladet sommaren 2000 saxar vi en fin artikel som handlar om vår uppskattade fd ordförande Jan-Greger Persson, som belönats med Centerpartiets i Kävlinge miljöpris. En välförtjänt belöning till en pionjär inom oljelin och linoljeproduktionen!

Miljöpris till linodlare i Hög

Lantmästare Jan-Greger Persson på Bostället i Hög belönas med Centerpartiets miljöpris. Hans framgångsrika insatser inom linodling ligger till grund för utmärkelsen.

- Det här är naturligtvis mycket smickrande! Centerpartiet i Kävlinge instiftade sitt miljöpris förra året. Då föll valet på Mats Olsson, vd för Lilla Harrie valskvarn, medan diplomet och körsbärsträdet i år alltså tilldelas Jan-Greger Persson i Hög.

- Körsbärsträdet är en symbol för ekologi och överlevnad. Dessutom sätter det med sina bär extra fin kant på tillvaron, konstaterar centerns starke man Per Radby.

Jan-Greger Persson tillhör den återuppväckta linodlingens pionjärer och började odla den miljövänliga växten redan 1987. På gården Höjs Boställe finns kapacitet att utvinna en kvarts miljon liter linolja varje år. Den krämigt honungsgula oljan används till att framställa produkter för impregnering och ytbehandling av bland annat möbler och trägolv. Produktionen står för en tredjedel av Boställets verksamhet och omsätter årligen två miljoner kronor.

- Jan-Greger har jobbat mycket ambitiöst mot marknaden. Det är en sak att göra en produkt, en helt annan att dessutom lyckas sälja den, påpekar Per Radby.

- Vissa kritiserar linoljan för att den inte är tillräckligt skyddande. Och visst finns det risk för att staketet får lite alger. Men hellre det än att använda giftiga ämnen, slår Jan-Greger Persson fast.

Givetvis ett uttalande värdigt en nybliven miljöprisvinnare. Men även om det är just Jan-Greger Persson som uppmärksammas av Centerpartiet vill han också framhålla sin hustru.

- Utan min Märtha går ingenting!

Vill Du bli medlem i Skånelin?

Enklast sätter Du in årsavgiften, kr 70:- på Skånelins postgiro 44 44 63-4.

Skånelins syfte är: -att sprida information om spånads- och oljelin, -att vara kontaktorgan för alla linvänner, -att ge medlemmarna så goda villkor som möjligt vid bråkning och skäktningsarbeten i föreningens "brydestua"

SKÅNELIN

Vill Du veta mer om Skånelin?

Kontakta endera:

Ruth Olsson

Omna 2, 275 39 Sjöbo

Tel: 0416-122 30

Eskil Persson

Kastanjeg 21:7, 224 56 Lund

Tel: 046-32 05 62

Bokning av "Brydestuan"

Solgerd Nilsson

Harrie 32, 244 33 Kävlinge

Tel: 046-73 26 74

Nyckel till "Brydestuan"

Karl-Gustaf Nordahl

Tel: 0418-66 33 79

Granne till Brydestuan i Svalöv

Har Du något Du vill berätta för oss andra om
Ditt arbete med Linet? Skriv ett par rader till
Linum. Alla bidrag mottags tacksamt.
Sänd dem till: Eskil Person, Kastanjegatan 21:7
224 56 LUND.